

την κουβέντα για να το αφουγκραστεί. Η κατανυκτική συγκίνηση που τους πλημμύρισε ανέστειλε κάθε διάθεση για τσακωμούς. Οι γνώσεις της στη μουσική και τα μαθήματα που είχε πάρει ήδη από τον δάσκαλο της κιθάρας στο Ωδείο είχαν αποδώσει καρπούς.

«Θα σου δώσω εγώ τα λεφτά για το ρολόι, γυναίκα. Θα δανειστώ στην ανάγκη. Μόνο να μη μου χολοσκάς», απευθύνθηκε ήπια ο Αρίστος στην Ελπινίκη όταν η Ροζαλία έπαιξε την τελευταία νότα της μελωδίας και απέμειναν εκστατικοί και ευάλωτοι στα συναισθήματα που ήρθαν στην επιφάνεια της ψυχής τους.

«Μόνη μου θέλω», τον ξάφνιασε εκείνη. «Δεν κάνω τίποτε μεμπτό, Αρίστο μου, και δεν θα κρύβομαι πια. Με τη βελόνα και την κλωστή μάς έσωσες απ' τα προβλήματα της προσφυγιάς, με τη βελόνα και την κλωστή δουλεύω έντιμα κι εγώ, για να βοηθήσω το παιδί μου και το σπίτι μου. Και με αυτά τα εφόδια θέλω μια μέρα να ξαναγοράσω το κειμήλιο του πατέρα μου».

Κατάπιε τη φωνή του ο Αρίστος, αλλά η έκπληξή του καθρεφτιζόταν στα μάτια του σαν εικόνα σε καθάριο νερό. Μπορεί η απάντηση να απέμεινε μετέωρη, όμως η Ελπινίκη ήξερε να διαβάξει την ευανάγνωστη πάντα σιωπή του άντρα της. Και ετούτη τη φορά σήμαινε αποδοχή και συγκατάβαση.

Εγώ μονάχα ήξερα πότε ακριβώς θα έφευγε ο θείος Πάκης. Μαζί κατεβήκαμε εκείνη τη μέρα ως την πλατεία Ελευθερίας κι έπειτα πήραμε το τραμ ως τον σταθμό του Μπεχτισιάρ για να ανέβει στο τρένο με προορισμό την Αθήνα και έπειτα στο λεωφορείο της γραμμής για

Πειραιά, όπου είχε πιάσει λιμάνι το Βασιλεύς Κωνσταντίνος. Τον γυλιό του τον είχε κρυμμένο στο αποθηκάκι της αυλής μια εβδομάδα πρωτύτερα και έλεγχε κάθε τρεις και λίγο το περιεχόμενο για να βεβαιωθεί πως είχε βάλει όλα όσα χρειαζόταν και όσα θα έκανε καιρό να ξαναδεί. Φωτογραφίες της μητέρας και δικές μου, άφθονα λευκά χαρτιά, χοντρές φανέλες και παντελόνια από κάμποτο για να αντιμετωπίσει το κρύο του карабиού, караμέλες βουτύρου που του άρεσαν και μπόλικες κούτες τσιγάρα μιας και από μικρός ήταν θεριακλής κι ας τον κατσάδιαζε άσχημα η αδερφή του όποτε έμπαινε στην ντουμανιασμένη του κάμαρα. Ήξερε εξάλλου πως τα βράδια στην πλώρη που η ματιά του θα πλανιόταν στο απέραντο γαλάζιο και η νοσταλγία θα έπαιρνε το πάνω χέρι, θα ήταν ασήκωτος ο σεβντάς για τη στεριά, κι ας δήλωνε κερανοβόλα ερωτευμένος με τη θάλασσα. Το τσιγάρο θα του παραστεκόταν τότε, φιλαράκι πιστό που θα αφηνόταν για χάρη του στη φωτιά και θα έντυνε με τις τολύπες του τη γύμνια των αναμνήσεων.

Μες στο τραμ, λοιπόν, κοιτούσαμε στα κλεφτά ο ένας τον άλλο, δίχως να ανταλλάσσουμε λέξη. Πότε πότε πιέζαμε τα σφραγισμένα στόματά μας να ψελλίσουν ένα αστείο άλλοτε για τη χοντρή κυρία με τον ταυρίσιο σβέσκο που καθόταν μπροστά μας και άλλοτε για τον τύπο που έμοιαζε με κουτσαβάκι της παλιάς Αθήνας.

Κοιτούσα τον Πάκη σκυθρωπό και αμίλητο και αναρωτιόμουν σε ποιον θα έλεγα τώρα τα μυστικά μου και σε ποιον θα πρωτόπαιζα τα τραγούδια που σκάρωνα κρυφά από γονείς και δασκάλους μιας και η μουσική μου δεν έμοιαζε με τα ακούσματα του ωδείου ούτε με εκείνα του κρατικού ραδιοφώνου.

Ο Αλμπέρτο κρατούσε ανεξήγητες αποστάσεις από μένα εκείνο τον καιρό, παγώνοντας κάπως την παλιά μας φιλία. Ήταν κλεισμένος στον εαυτό του και μου μιλούσε μονάχα για τα καιώματα του Μεταξά ή για τα αγαπημένα του αναγνώσματα. Μου αράδιαζε αμέτρητους τίτλους μελαγχολικών συγγραφέων που ζουν τις περιπέτειες των ηρώων τους όντας δειλοί να ζήσουν τη δική τους ζωή. Έτσι ακριβώς μου αιτιολόγησε ο ίδιος τη σχεδόν εμμονική του προσήλωση στο αδιάλειπτο διάβασμα: «ταυτίζομαι, μου είπε, με τις ξένες ζωές ψάχνοντας το κουράγιο που μου λείπει για να ζήσω τη δική μου...» Παράξενα λόγια, μα την αλήθεια! Έψαχνε στ' άψυχα χαρτιά και στο παράδειγμα πλασμάτων που δεν υπάρχουν το κουράγιο που του έλειπε... Με εκνεύριζε απίστευτα το φέροσικό του. Με πλήγωνε η σιωπή ή οι υπεκφυγές του όποτε προσπαθούσα να τον ξεψαχνίσω. Μα ήμουν σίγουρη πως θα ερχόταν η στιγμή και θα μάθαινα τι έφταιγε για τη βασιλεμένη χαρά στο βλέμμα του. Όπως αυτός μπορούσε να διαβάζει τα βιβλία του, έτσι είχα μάθει κι εγώ να διαβάζω τα μηνύματα των ματιών του και τα λόγια του κορμιού του. Ο Αλμπέρτο μπέρδευε τις κουβέντες του και ψέλλιζε όταν ήταν ταραγμένος, έβαζε τα χέρια στις τσέπες όταν είχε αμηχανία, έξυνε το πιγούνι του όταν ήθελε να πάρει μια απόφαση και κλοτσούσε χαλίκια όταν είχε νευριάσει. Ώρες ώρες έμοιαζαν να μην είχε φλέβες και αίμα στο σώμα του. Υπέμενε καρτερικά τις στενοχώριες του και περίμενε απλώς να περάσουν σαν να ήταν γρίπη. Με ζοχάδιαζε η τόση του ψυχραιμία και αδράνεια. Τον κατσάδιαζα τότε τότε. Ομολογώ πως μου έλειπε εκείνο τον καιρό. Ιδίως τότε που έφφυγε ο Πάκης.

Σφιγγόταν η καρδιά μου όσο τον έβλεπα γελαστό να αδημονεί να ανέβει στο καράβι που θα τον έπαιρνε μακριά μας. Κι όσο κοντοζύγωνε στον σταθμό το τραμ, έφερνα στο μυαλό μου τα λόγια του λίγες μέρες πρωτύτερα όταν τον ρώτησα για ποιο λόγο θα μας άφηνε για τη θάλασσα και τι ήταν εκείνο που τον είχε μαγέψει.

«Δεν υπήρχες ακόμη εσύ όταν στοιβαχτήκαμε στο Ζοζεφίν για να έρθουμε στην Ελλάδα και να σωθούμε απ' τους Τούρκους. Δεν ξέρεις πώς είναι να φαντάζεσαι τον πόνο της χαντζάρας που σε παραμονεύει και να στάζει ξινός σαν λεμόνι ο ιδρώτας στα μάτια σου όσο ακούς πίσω απ' την πλάτη σου τους αλαλαγμούς των Τουρκαλάδων και τα ουρλιαχτά των σφαγμένων», μου είχε πει με τη φωνή του γεμάτη αγκαθερή νοσταλγία. «Μόνο όταν ανέβηκα στο καράβι και αφουγκράστηκα το σήκωμα της άγκυρας άρχισα να ηρεμώ, λες και η θάλασσα σαν μάνα μου πήρε απαλά τον φόβο. Το πέλαγος μας έσωσε, Ροζαλία μου, και έκτοτε σαν αγία τη λατρεύω τη θάλασσα και θα μείνω ταμένος στη χάρη της παντοτινά».

Προσποιούμασταν λοιπόν στο τραμ πως βγήκαμε απλώς μια βόλτα για να χαζέψουμε από το τζάμι την πόλη και πως σε λίγο θα κλεινόταν και πάλι καθένας στον κόσμο του, εγώ στη μουσική μου κι εκείνος στις φαντασιώσεις των ταξιδιών πάνω στα ζωγραφιστά του πλεούμενα αδημονώντας να ανοιχτεί σε ωκεανούς αληθινούς και όχι στους καμωμένους στο χαρτί με γαλάζια νερομπογιά. Αφότου έφυγε, μόνο η μουσική μου με ηρεμούσε κι έκανε κάπως πιο ανεκτό τον κόσμο που είχε αρχίσει να με σφίγγει σαν στενό παπούτσι.

κοινωνία τους ως προδοσία και αμάρτημα τα ανάμεικτα ζευγαρώματα χριστιανών και εβραίων ήταν πλέον πραγματικότητα.

«Φοβάμαι, Αλμπέρτο...»

«Κι εγώ... Μα είναι η μόνη λύση...»

Φύγαμε αργά από το Μπεζεστένι. Αμίλητοι έπειτα απ' όσα ειπώθηκαν, χαμένοι ο καθένας στις σκέψεις του. Μπήκα στο σπίτι κι έτρεξα να παραδώσω στη μάνα μου το γράμμα του Κοβάλσκι. Αν δεχόταν η ίδια να με βοηθήσει, θα ήταν σημάδι πως έπρεπε να αποφύγω τη δέσμευση που αναμφίβολα θα είχα με αυτόν τον γάμο, έστω κι αν ο Αλμπέρτο τα έβλεπε όλα ρόδινα και για τους δυο μας. Σαν φάντασμα αιωρείτο πάνω απ' το ενδεχόμενο του γάμου μου το ανεπίδοτο διαζύγιο της κυρίας Εστρέα. Τι θα γινόταν αν ο Αλμπέρτο αρνιόταν να με χωρίσει όταν θα γνώριζα μια αληθινή αγάπη;

Η μαμά όπως πάντα κεντούσε. Είχε μια γαλήνια έκφραση, εκείνη που σχηματιζόταν στο πρόσωπό της όταν επέστρεφε νοερά στο πατρικό της και συναντούσε τους ανθρώπους για τους οποίους πενθούσε μια ολόκληρη ζωή. Τα μαλλιά της ήταν καλοχτενισμένα και δεν πετούσε ούτε τρίχα όπως άλλες φορές έπειτα απ' τις δουλειές της μέρας.

«Είσαι τόσο όμορφη απόψε, μαμά», της είπα παρατηρώντας την καλή της διάθεση κι εκείνα τα ανεπαίσθητα λακκάκια στα μάγουλά της που εμφανίζονταν πάντα όταν χανόταν σε ευχάριστες σκέψεις. Το αμυδρό χαμόγελο έγινε ένα φαρδύ, κμπάρικο γέλιο που άφησε να φανεί η διαμαντένια οδοντοστοιχία της.

«Σήμερα θυμήθηκα στο πιάνο μια μελωδία, καρδούλα

μου. Έπειτα από τόσα χρόνια τα δάχτυλά μου ανέκτησαν τη μνήμη τους. Δεν είναι υπέροχο;» μου μίλησε εκείνη πρώτη περνώντας νωχελικά τη βελόνα με τη χρυσοκλωστή στον τσεβρέ.

Τρεις τέσσερις φορές όλες κι όλες θυμάμαι τη μητέρα μου να έχει ξεχάσει τους ρόλους μας και να είναι μόνο γυναίκα, εκείνη η νεαρή γυναίκα στη Φώκαια που έπαιζε πιάνο και ονειρευόταν το Παρίσι. Και τότε η όψη της άλλαζε. Αποκτούσε μια γλυκύτητα κοριτσιίστικη, φερμένη από την εποχή της αθωότητας.

«Ξέρεις, όταν ήμουν στην ηλικία που είσαι τώρα, πριν μας χτυπήσουν οι συμφορές και παντρευτώ τον πατέρα σου, ήθελα να καθυστερήσω τα γεννητούρια και τον ζυγό σε έναν γάμο. Μα έπειτα μας βρήκε το κακό και εντέλει δέθηκα στο μαγκανοπήγαδο της ζωής μου ξεχνώντας τη μουσική που αγαπούσα τόσο...» μου είπε με μια διάθεση εξομολόγησης.

Έκρινα πως ήταν η στιγμή που περίμενα. Έβγαλα το γράμμα της σχολής και της το έβαλα στα χέρια. Διάβασε απνευστί τις γαλλικές μελωδικές λεξούλες στο επίσημο επιστολόχαρτο με το ανεπαίσθητο άρωμα της μελάνης. Περίμενα με αγωνία να καταλάβει. Ήμουν σίγουρη πως είχε αισθανθεί κι εκείνη την ανάγκη για φυγή και περιπέτεια πριν ερωτευτεί, πριν παντρευτεί, πριν με αποκτήσει. Στα μάτια της διέκρινα φευγαλέα μια σπίθα που έσβησε σε μια λίμνη από δάκρυα.

«Σε νιώθω, καρδούλα μου... Το χτυποκάρδι σου είναι και δικό μου... Μα δεν μπορούμε... Το ξέρεις πως δεν μπορούμε...» μου είπε με έναν λυγμό πλεγμένο στα λόγια, αφήνοντας το γράμμα του Κοβάλσκι να κυλήσει στο πάτωμα.